

Janusz Umiński

Bydgoski Klub Narciarzy (BKN)

słowa kluczowe: turystyka, narciarstwo, PTK, BKN, dwudziestolecie międzywojenne, Bydgoszcz

W okresie międzywojennym narciarstwo uprawiano przede wszystkim na obszarach górskich i podgórskich. Na terenach nizinnych na zachodzie kraju, w Bydgoszczy i jej okolicach, z uwagi na niesprzyjające warunki terenowe i klimatyczne, uprawianie narciarstwa natrafiało na duże trudności.

W następstwie zapoczątkowanej w końcu 1928 r. współpracy Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego i Polskiego Touring Klubu, który preferował w swej działalności turystykę czynną, w PTK zaczęły powstawać specjalistyczne koła lub sekcje turystyczne. W związku z trendem turystycznym oraz formalnym połączeniem PTK z PTKlubem¹

proszono też prace mające na celu usytuowanie turystyki, w większym niż dotąd stopniu, w strukturze organizacyjnej Towarzystwa. Z inicjatywy Komisji Wycieczkowej powołano komitet organizacyjny sekcji turystyki narciarskiej, którego zadaniem było opracowanie regulaminu i przygotowanie zjazdu organizacyjnego sekcji². Uwieńczeniem tych prac było przyjęcie na

¹ Zjazd połączeniowy odbył się w Warszawie w dniach 6-7 kwietnia 1929 r.

² „Gazeta Bydgoska”, VIII: 1929, nr 253 z 1 XI. W informacji o organizacji sekcji turystyki narciarskiej zawarto także propozycję deklaracji zapisu do mającej powstać sekcji przy Oddziale Bydgoskim PTK-TK.

posiedzeniu Rady Głównej PTK-TK w dniu 4 listopada 1929 r. ramowego regulaminu działania sekcji, na którego podstawie Rada przystąpiła do organizacji sekcji turystyki narciarskiej w Towarzystwie³.

Do zapalonych adeptów narciarstwa w Bydgoszczy należał m.in. inż. Stanisław Tychoniewicz⁴, który wspólnie z Stanisławem Myślakiem⁵, lekarzami medycyny Stefanem Prus-Kowalewskim i Eugeniuszem Sielużyckim oraz mecenasem Marcinem F. Śpikowskim⁶ w niedzielę 20 stycznia 1929 r.⁷ odbył dziewiczą wycieczkę narciarską ze stacji PKP w Rynkowie do Smukały⁸. W następną niedzielę entuzjaści narciarstwa zorganizowali wyprawę wzdłuż skarpy nad Wisłą, skupiając wokół siebie krąg zainteresowanych tą formą uprawiania turystyki czy sportu.

³ „Ziemia”, 14: 1929, nr 23, s. 428.

⁴ Stanisław Tychoniewicz (1878-1964), inżynier dyplomowany budownictwa wodnego i lądowego. Objął w 1923 r. służbę w Urzędzie Wojewódzkim w Poznaniu jako kierownik Oddziału Dróg Wodnych, a w 1926 r., po śmierci inż. Józefa Bronikowskiego (1851-1926) – pierwszego polskiego zarządcy, kierownictwo Inspekcji Dróg Wodnych w Bydgoszczy. Z początkiem 1937 r. Ministerstwo Komunikacji z racji przekroczenia wieku przeniosło inż. S. Tychoniewicza na emeryturę. Po II wojnie światowej w latach 1945-1949 był kierownikiem Państwowego Zarządu Wodnego w Bydgoszczy, a w latach 1950-1953 adiunktem na Politechnice Gdańskiej. W okresie międzywojennym był we władzach wielu organizacji społecznych, m.in. Polskiego Tow. Tatrzańskiego, Bydgoskiego Klubu Żeglarskiego i Bydgoskiego Tow. Wioślarskiego, pełniąc w nich okresowo funkcje kierownicze, był także członkiem Stowarzyszenia Techników Polskich, którego Zarząd Główny mieścił się w Bydgoszczy (w 1938 współredagował miesięcznik „Pomorskie Wiadomości Techniczne”, w którym zamieścił artykuł pt. *Rys historyczny dróg wodnych węzła bydgoskiego*). Por. J. Kutta, *Bydgoski Słownik Biograficzny*, t. 4, Bydgoszcz 1997, s. 110-112.; zob. też E.F. Kozłowski, *Zyli i działali wśród nas*, t. 2, Gdańsk 1992, s. 43-44 oraz J. Umiński, *W góry, w góry miły bracie...*, „Kalendarz Bydgoski” 1997, s. 255-256.

⁵ Stanisław Myślak, urzędnik skarbowy, był współzałożycielem sekcji narciarskiej powołanej 3 grudnia 1910 r. przy Akademickim Klubie Turystycznym we Lwowie, która w 1914 r. przystąpiła do Austriackiego Związku Narciarskiego jako samodzielne towarzystwo, niezależne od AKT. W 1914 r. uzyskało schronisko w Sławsku, gdzie wybudowało też skocznnię narciarską.

⁶ Marcin Feliks Śpikowski (1894-1963), prawnik, adwokat, w l. 1936-1939 wiceprezydent miasta Bydgoszczy, działacz harcerski i Zw. Oficerów Rezerwy. Pochowany na cmentarzu Nowofarnym. Por. J. Kutta, *Bydgoski Słownik Biograficzny*, t. 1. Bydgoszcz 1994, s. 104-105.

⁷ 19 stycznia 1920 r. miało miejsce oficjalne przejście przez Polaków władzy w mieście, a następnego dnia do Bydgoszczy wkroczyły pierwsze oddziały wojsk polskich. Czy wyprawa narciarska zorganizowana została gwoli uczczenia 9 rocznicy tego ważnego dla miasta faktu historycznego?

⁸ *Pierwsza wycieczka narciarska nad Brdą* (Inż. T.), „Gazeta Bydgoska”, VIII: 1929, nr 23 z 27 I. Uczestnicy wycieczki zamierzali powrócić ze Smukały do Bydgoszczy wąskotorową Bydgoską Koleją Dojazdową. Ta jednak z powodu zasp nie funkcjonowała i dlatego następne 12 km do Bydgoszczy przebyli na nartach. Łącznie na deskach ok. 18 km!

Grono uczestników wycieczek zwiększało się. Kolejne odbyto m.in. do Kartuz (3 lutego)⁹ oraz wzdłuż krawędzi Zbocza Fordońskiego (od 1999 r. w granicach Parku Krajobrazowego Doliny Dolnej Wisły)¹⁰ na trasie Miedzyń – Czarnówko – Góra Zamkowa (95,6 m n.p.m.) – Myślęcinek (17 lutego) i Rynkowo – Myślęcinek (24 lutego)¹¹.

Wraz z rozrostem grupy wędrujących narciarzy, reprezentujących głównie wolne zawody, urzędników, kupców i wojskowych, zaistniała konieczność ujęcia jej działalności w ramy organizacyjne. W godzinach popołudniowych 6 lutego 1931 r. u inżyniera S. Tychoniewicza w budynku Inspekcji Dróg Wodnych przy ul. Nad Portem 2 (obecnie Karola Marcinkowskiego) odbyło się zebranie Koła Narciarzy w sprawie najbliższej wycieczki do Kartuz i na Pojezierze Kaszubskie¹², a kilka godzin później zagadnienie skupienia miejscowych narciarzy przy PTK jako specjalnej sekcji było m.in. przedmiotem dyskusji (S. Tychoniewicz) podczas rocznego Walnego Zebrania Oddziału Bydgoskiego PTK-TK¹³.

Zebranie organizacyjne Sekcji PTK-TK – Bydgoskiego Klubu Narciarzy – odbyło się 24 lutego 1931 r. w Inspekcji Dróg Wodnych, na którym zebrani powierzyli zapewne formalnie (brak jednoznacznej informacji!) prowadzenie nowej sekcji Oddziału Bydgoskiego PTK inż. Stanisławowi Tychoniewiczowi.

⁹ „Gazeta Bydgoska”, VIII:1929, nr 26 z 31 I.

¹⁰ W obrębie strefy zboczowej (o przeciętnej szerokości 600-800 m, w rejonie Mariampola, Czarnówczyna, Myślęcinka 1,5 km) występują wąskie (do 100 m) listwy teras erozyjnych Wisły. Wysokości względne osiągają 35-40 m (max 44 m). Nachylenia dochodzą do 40-50°. Mikroregion należy do najbardziej zróżnicowanych ekologicznie nie tylko w rejonie Bydgoszczy, ale w całej strefie niżowej, a ze względu na różnorodne cechy środowiska przyrodniczego jest wartościowym obszarem rekreacyjnym. Por. R. Dysarz, *Położenie miasta na tle regionów fizyczno-geograficznych*, [w:] *Środowisko przyrodnicze Bydgoszczy. Środowisko – Przyroda – Zdrowie*, praca zbiorowa pod red. J. Banaszaka, Bydgoszcz 1996, s. 17-19. Zachodnia część Zbocza Fordońskiego, zwana potocznie wzgórzami myślęcinkimi, o zróżnicowanej rzeźbie terenu (od 55 do 95 m n.p.m.) pocięta jarami i dolinami bocznymi z przepływającymi przez nie strugami Zacisze i Myślęcinką wchodzi w skład zagospodarowywanego od 1973 r. obejmującego obszar 830 ha Leśnego Parku Kultury i Wypoczynku. W jego obrębie, podzielonym na sektory funkcjonalno-przestrzenne, znajdują się m.in. Ogród Botaniczny, Ogród Fauny Polskiej (od 1978 r.), Ośrodek Rekreacji Konnej (od 1982 r.), Park Rozrywki, zespół obiektów wystawowo-dydaktycznych oraz tereny i urządzenia do uprawiania rekreacji letniej (kolarski tor przeszkód) i zimowej (zaczepowy wyciąg narciarski i tor saneczkarski). Lasy w obrębie parku i tereny przyległe, na których dłużej niż w mieście utrzymuje się pokrywa śnieżna, zachęcają do narciarstwa biegowego i śladowego. Por. J. Umiński, *W parku* [LPKiW], dodatki „Bydgoskiego Przeglądu Turystycznego BYDGOSZCZ”, lato, jesień i zima 1994, s. IV.

¹¹ „Gazeta Bydgoska”, VIII: 1929, nr 39 z 16 II i nr 46 z 24 II.

¹² „Dziennik Bydgoski”, XXV: 1931, nr 29 z 6 II.

¹³ „Gazeta Bydgoska”, X: 1931, nr 31 z 8 II.

Omówiono też program organizowanej na przełomie lutego i marca pięciodniowej wycieczki narciarskiej w Beskid Żywiecki, której ukoronowaniem było wejście na Pilsko (1557 m n.p.m.), drugi pod względem wysokości po Babiej Górze szczyt Beskidów Zachodnich¹⁴. Uczestnicy wyprawy spotkali się na stacji w Jeleśni, skąd przez Korbielów udali się do zbudowanego w latach 1927-1930 schroniska PTT na Hali Miziowej. Zjazdy narciarskie podczas wyprawy dochodziły do 20 km.

W styczniu 1932 r. sekcja zorganizowała kurs narciarski na wzgórzach myślecińskich, a w ciągu lutego 1932 r. dla zaawansowanych w Krynicy. Komunikaty o organizowanych imprezach ogłaszano w oknie wystawowym największej i najnowocześniejszej w mieście „Księgarni Bydgoskiej” Narcyza Gieryna mieszczącej się przy pl. Teatralnym 6, prowadzącej także działalność wydawniczą związaną z regionem bydgoskim¹⁵.

W tym samym roku sekcja usamodzielniała się, przekształcając się w Bydgoski Klub Narciarzy. Znajdujący się w posiadaniu sekcji sprzęt narciarski Zarząd Oddziału Bydgoskiego PTK zarezerwował dla potrzeb organizowanych dalej przez Towarzystwo kursów narciarskich w Kołach Krajoznawczych Młodzieży Szkolnej.

Funkcję prezesa sprawował nadal inż. Stanisław Tychoniewicz, a wiceprezów płk dypl. Henryk Pomazański (I)¹⁶ i inż. Jerzy Łącki (II). W skład zarządu Klubu wchodził też: kpt. pilot Alojzy Władysław Błażyński¹⁷, Włodzimierz

¹⁴ „Dziennik Bydgoski”, XXV: 1931, nr 44 z 24 II; „Gazeta Bydgoska”, X: 1931, nr 44 z 24 II.

¹⁵ Narcyz Gieryn (1882-1959), księgarz i bibliofil, przeniósł się do Bydgoszczy w 1920 r. po zlikwidowaniu księgarni oraz wypożyczalni książek i prasy polskiej w Kijowie (prowadzonej od 1913 r.). W latach 1915-1919 prowadził także działalność wydawniczą. Udzielał się również w Związku Księgarzy Polskich, pełniąc funkcję prezesa Koła Pomorskiego z siedzibą w Bydgoszczy. Po II wojnie światowej prowadził księgarnię do 1950 r. przy ul. Jagiellońskiej 2. Był sympatykiem PTTK. Zarządowi Okręgu PTTK w Bydgoszczy ofiarował zbiór książek, które zapoczątkowały księgozbiór biblioteki obecnej Regionalnej Pracowni Krajoznawczej Regionalnego Oddziału PTTK „Szlak Brdy”. Por. M. Romaniuk, *Bydgoski Słownik Biograficzny*, t. 2, Bydgoszcz 1995, s. 65-67. Por także: S. Dippel, *O księgarzach, którzy przemigali*, Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk 1976, s. 24, 96-97, 209.

¹⁶ Henryk Pomazański (1889-1978), płk dypl. piechoty, uczestnik walk o niepodległość Polski w I wojnie światowej, wojnie z bolszewikami i II wojnie światowej, od lipca 1927 r. do grudnia 1934 r. dowódca Piechoty Dywizyjnej 15. Dywizji Piechoty w Bydgoszczy. Przeniesiony do Dowództwa Okręgu Korpusu I w Warszawie na stanowisko pomocnika dowódcy Okręgu ds. uzupełnień.

¹⁷ Alojzy Władysław Błażyński (ur. 31.08.1898 r.), kpt. lotnictwa, zamieszkały w Bydgoszczy od 1903 r., w latach 1923-1928 był instruktorem i wykładowcą w Szkole Mechaników Lotniczych w Bydgoszczy, a od 1930 r. wykładowcą w Centrum Wyszczolenia Podoficerów Lotnictwa w Bydgoszczy. Odznaczony Srebrnym Krzyżem Orderu Virtuti Militari, Krzyżem Walecznych i Odznaką Polową Pilota. Zginął w wypadku lotniczym 3.09.1934 r. Por. M. Hojka, *„Wierni Macierzy” bydgoszczanie w Powstaniu Wielkopolskim 1918/19*, Bydgoszcz 1999, s. 15.

Krzysztofowicz, inż. Rudolf Mysłakowski, Krystyna Pankówna¹⁸, córka taternika i narciarza, lekarza medycyny i weterynarii prof. dra Kazimierza Panka¹⁹, Maria Poznańska, lek. med. Eugeniusz Sieluzycy. Zastępcami członków zarządu byli: lek. med. Józef Krzemiński i lek. med. Stefan Siemiątkowski. Kierownikiem wycieczek i instruktorem narciarskim – por. Roderyk Wiedman²⁰.

Członkowie dzielili się na wspierających, zwyczajnych i uczestników. Członkowie wspierający płacili dobrowolne składki do wysokości 15 zł rocznie. Uczestnicy byli członkami towarzystw sportowych posiadających sekcje sportów zimowych, względnie stanowili młodzież szkół średnich zgrupowaną za zezwoleniem władz szkolnych w kołach narciarskich i mieli prawo do udziału we wszystkich imprezach, wycieczkach i kursach narciarskich. Składka zwyczajna wynosiła 8 zł rocznie. Rodziny członków oraz uczestnicy płacili odpowiednio niższe składki (od 3 do 7 zł)²¹.

¹⁸ Krystyna Panek ur. w 1912 r. we Lwowie.

¹⁹ Kazimierz Panek (1873-1935), bakteriolog, dr medycyny i lekarz weterynarii, profesor Akademii Weterynarii, a w latach 1919-1920 rektor Akademii Medycyny Weterynaryjnej we Lwowie. W 1920 r. przeniósł się do Bydgoszczy, przejmując kierownictwo Instytutu Naukowo-Rolnego (b. *Kaiser Wilhelm Instytut*). Zorganizował m.in. Wydział Higieny Zwierząt, Pracownię Tępienia Gruźlicy itp. Po wchłonięciu w 1927 r. Instytutu Naukowo-Rolnego przez PINGW w Puławach kierował nadal – do śmierci – Wydziałem Higieny Zwierząt. Był autorem prac naukowych, prowadził pionierskie badania nad chorobami zakaźnymi zwierząt, a także – pod koniec życia – studia nad gruźlicą kostną u ludzi. Od początku XX w. był członkiem „Sokoła” we Lwowie, potem odegrał ważną rolę w rozwoju polskiego skautingu. Od 1906 r. był jednym z pionierów harcerstwa, w 1912 r. wykładał na kursie we Lwowie (Sokół – Macierz), a w 1913 r. był członkiem Komendy kursu skautowego w Skolem (14 VII - 2 VIII), w 1914 r. został Naczelnym Komendantem Skautowym, wznowił działalność od sierpnia 1915 r. po ustąpieniu Rosjan ze Lwowa. Uczestniczył w l. 1911-1914 w organizowaniu skautowych kursów instruktorskich w Skolem i Lwowie. 29 czerwca 1918 r. był organizatorem w Krakowie międzydzielnicowego zjazdu skautowego, stanowiącego ważne ogniwo na drodze do zjednoczenia organizacji skautowych trzech zaborów w Lublinie 1-2 listopada 1918 r. i powstania Związku Harcerstwa Polskiego. W okresie lwowskim był czynnym działaczem Towarzystwa Tatrzńskiego (w latach 1906-1907 wiceprezesem STTT, w latach 1900-1910 uprawiał taternictwo). Przekształcił sekcję turystyczną TT w Klub Wysokogórski. W latach 1907-1909 był jego pierwszym prezesem, był inicjatorem wydawania „Taternika”, a w latach 1907-1909 jego redaktorem. W roku 1907 założył Karpackie Towarzystwo Narciarskie (Karpackie Towarzystwo Narciarzy) we Lwowie, którego został prezesem. Był też kierownikiem Zespołu Taternickiego „Bacówka”. Zmarł 13 listopada 1935 r. na atak serca w Bydgoszczy, pochowano go na cmentarzu parafialnym św. Wincentego à Paulo przy ul. Stefana kardynała Wyszyńskiego. Por. PSB, t. 25, s. 124-125; „Ogniwo”, nr 4, grudzień 1935. Czasopismo międzyszkolne w Bydgoszczy, s. 8; J. Kutta, *Bydgoski Słownik Biograficzny*, t. 2, Bydgoszcz 1995, s. 110-111; także Z. Radwańska, W.H. Paryski, *Wielka Encyklopedia Tatrzńska*, Poronin 1995, s. 872-873.

²⁰ „Dziennik Bydgoski”, XXVI: 1932, nr 273 z 26 XI.

²¹ „Kurier Bydgoski”, XI: 1932, nr 273 z 26 XI. Por. też „Dziennik Bydgoski”, XXVI: 1932, nr 273 z 26 XI.

Członkowie BKN należący równocześnie do Polskiego Związku Narciarskiego płacili łącznie 10 zł. Przynależność do PZN²² uprawniała do korzystania ze schronisk narciarskich oraz w okresie od 16 listopada do 30 kwietnia ze zniżek indywidualnych w przejazdach na Polskich Kolejach Państwowych z większych ośrodków miejskich i przemysłowych do stacji będących miejscami wyjścia na wycieczki narciarskie. PZN był współorganizatorem szeregu imprez turystycznych, z których najbardziej znane były narciarskie rajdy karpackie. Impreza ta polegała na tym, że zakwaterowani w wagonach narciarze-turyści nocą jechali koleją, a w dzień urządzali wycieczki do miejscowości ciekawszych z punktu widzenia narciarskiego. Biuro BKN mieściło się wówczas przy ul. Nad Portem 2.

W Święta Bożego Narodzenia 1932 r. oraz w dniach 4-6 stycznia 1933 r. Klub zorganizował rajd narciarski na Kaszubach na trasie Wieżycza – Kartuzy²³ – Kościerzyna.

W lutym 1933 r. odbyła się ponownie trzydniowa wycieczka narciarska na Pilsko (zjazd 23 km), a w dniach 2-10 lutego wyprawa narciarska wzdłuż Karpat na trasie Worochta – Sławsko – Truskawiec – Sianki – Łupków – Piwniczna – Krynica – Rabka – Zakopane – Zwardoń – Wisła, wspólnie z założonym rok wcześniej w Krakowie Towarzystwem Krzewienia Narciarstwa. Z kolei od 26 lutego do 6 marca BKN zorganizował wycieczkę w Beskid Zachodni na trasie Zwardoń – Rajcza – Pilsko. Klub przygotował także dla miłośników białego szaleństwa wycieczki bliskiego zasięgu, np. 19 lutego pt. *Wzdłuż brzegów Prawiśły od Jasińca do Myślęcinka*²⁴.

Podczas zebrań odbywających się we wtorki w lokalu Stowarzyszenia Techników, mieszczącego się najpierw przy ul. A. Cieszkowskiego 4, a od roku 1935 przy ul. Gimnazjalnej 11, miały także miejsce zajęcia samokształceniowe. Natomiast w dniu 30 stycznia 1934 r. w lokalu Izby Kontroli Rachunkowej przy

²² Na spotkaniu w dniu 26 grudnia 1919 r. delegaci istniejących wówczas w Polsce 5 klubów narciarskich (Karpackiego Tow. Narciarzy we Lwowie, Sekcji Narciarskiej TT w Zakopanem, Tatrzńskiego Tow. Narciarzy i Sekcji Narciarskiej AZS w Krakowie oraz Wintersportklub Bielitz-Biała des Besikidenvereines w Bielsku-Białej) powołali związek zrzeszający organizacje narciarskie i wyznaczyli termin odbycia I Walnego Zjazdu Delegatów działaczy organizacji turystyczno-narciarskich w Zakopanem w dniach 20-22 lutego 1920 r. Wtedy to założono Polski Związek Narciarski. PZN doprowadził do znacznego wzrostu zainteresowania narciarstwem. Wystarczy zaznaczyć, że gdy w końcu 1919 r. działało tylko 5 klubów, w końcu 1929 r. istniały już 44 kluby narciarskie stanowiące samodzielne jednostki lub sekcje narciarskie PTT, PTK, Polskiego Touring Klubu, Polskiej YMCA czy innych organizacji turystyczno-krajoznawczych wzgl. społeczno-kulturalnych.

²³ W okolicy Kartuz z inicjatywy dowódcy DOK VIII w Toruniu (w latach 1928-1934) gen. Stefana W. Paślawskiego i wojewody pomorskiego (w latach 1932-1936) Stefana Kirtiklisa wznoszono wówczas pierwsze schronisko narciarskie na Pojezierzu Kaszubskim.

²⁴ „Dziennik Bydgoski”, XXVII: 1933, nr 41 z 19 II.

ul. Jagiellońskiej 5 zorganizowano panelowy wykład o narciarstwie prowadzony przez H. Pomazańskiego, S. Tychoniewicza, R. Wiedmana i E. Sieluzycznego.

W 1934 r. inż. S. Tychoniewicz zrzekł się funkcji prezesa. Podczas Walnego Zebrania w dniu 12 grudnia 1934 r. wybrano nowy zarząd, na jego czele stanął entuzjasta gór i sportu narciarskiego inż. Leopold Stenzel²⁵, a wiceprezesami zostali: dr Józef Krzywiński (I) i plk dypl. Henryk Pomazański (II). Funkcje sekretarza powierzono Henrykowi Markertowi, a skarbnika żonie pułkownika H. Pomazańskiego. Wkrótce jednak plk dypl. H. Pomazański opuścił miasto, przenosząc się na wyższe stanowisko do Warszawy.

BKN stanowił nieoficjalną ekspozyturę Polskiego Związku Narciarskiego. Sekretariat Klubu, gdzie mieściła się też czytelnia pism fachowych i poradnia sportowa, uruchomiono przy ul. Gdańskiej 22 w lokalu firmy „Dekora” (H. Markert). Problemem w upowszechnianiu narciarstwa była sprawa zniżek uprawniających do indywidualnych przejazdów koleją. W 1934 r. Ministerstwo Komunikacji cofnęło zniżki indywidualne dla członków towarzystw turystycznych i sportowych. Ale z dniem 1 grudnia 1934 r. zgodziło się na ich stosowanie w przejazdach pociągami dalekobieżnymi²⁶. W 1934 r. PKP wprowadziły też do nich bilety turystyczne na 1000 i 2500 km. Do korzystania z nich uprawniały odrębne legitymacje z podpisem władz organizacji turystycznych²⁷.

W styczniu 1935 r. Klub przystąpił do organizacji kolejnych kursów narciarskich dla początkujących i zaawansowanych. W dwutygodniowym w Zwardoniu uczestniczyło 30 osób, odbyły się też wycieczki do Zakopanego i Worochty²⁸. Zajęcia praktyczne (zaprawa) odbywały się w soboty i niedziele w Myśliczynie

²⁵ Leopold Stenzel (1891-1939), inżynier, członek Zarządu Bydgoskiej Fabryki Okuć Meblowych i Budowlanych Tow. z o.o. Zasłużył się również w motoryzacji Pomorza, był współzałożycielem, długoletnim członkiem zarządu i wiceprezesem Pomorskiego Automobilklubu. Zmarł 19 I 1939 r. Pochowano go w grobowcu rodzinnym w Pabianicach.

²⁶ Por. *Bilans rocznej pracy Bydgoskiego Klubu Narciarskiego*, „Dziennik Bydgoski”, XXVIII: 1934, nr 289 z 18 XII.

²⁷ „Dziennik Bydgoski”, XXVIII: 1934, nr 179 z 8 VIII.

²⁸ Por. *Narciarze bydgoscy przed sezonem*, „Dziennik Bydgoski”, XXIX: 1935, nr 278 z 1 XII.

i na Pojezierzu Kaszubskim. Zaprawę gimnastyczną prowadził por. pilot Jerzy Goździejewski²⁹. W kwietniu 1935 r. wspólnie z delegaturą bydgoską Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego, kierowaną przez inż. S. Tychoniewicza, zorganizowano wielodniową wysokogórską wycieczkę w Tatry³⁰. Zorganizowano też rajd w Beskidy Zachodnie.

W kwietniu 1935 r. sekretariat Bydgoskiego Klubu Narciarzy przeniesiono do mieszkania prezesa przy pl. J. Weysenhoffa 1. Pod koniec 1935 r. podczas walnego zebrania 12 grudnia prezesem ponownie wybrano inż. L. Stenzla, natomiast wiceprezesami mec. Wincentego Trzcńskiego i Edmunda Sokołowskiego. Funkcję sekretarza powierzono Jerzemu Butowskiemu, a skarbnika Gabrieli Pałędzkiej³¹. W końcu roku sekretariat Klubu przeniesiono z kolei do Miejskiego Komitetu Wychowania Fizycznego i Przynsposobienia Obronnego³² przy ul. K. Libelta 5.

20 grudnia 1935 r. na kurs do Zwardonia wyjechały 23 osoby. Natomiast w zorganizowanych przez BKN w dwu turnusach (od 1 do 15 lutego i od 16 do 5 marca 1936 r.) obozach szkoleniowych w Dolinie Chochołowskiej w Tatrach (istniała możliwość przedłużenia pobytu do końca marca) uczestniczyło łącznie ok. 40 osób. W drodze z Bydgoszczy do Zakopanego i z powrotem narciarze skorzystali podczas przejazdu koleją ze zniżki 80%. Z Doliny Chochołowskiej felietony o tematyce tatrzańskiej pt. *Listy z Tatr* słał kilkakrotnie uczestnik obozu, znany dziennikarz bydgoski – Henryk Kuminek³³. Wzorem poprzednich lat suchą zaprawę przed obozem tatrzańskim prowadzono od końca grudnia, tym razem w sali gimnastycznej Państwowego Gimnazjum Klasycznego przy ul. Z. Krasińskiego³⁴. Dnia 1 marca 1936 r. członkowie Klubu specjalną motorówką PKP udali się do Borkowa³⁵, gdzie opodal schroniska narciarskiego zorganizowano różne zawody narciarskie³⁶.

Działalność Klubu w bezpośredniej okolicy miasta ograniczały niewielkie opady śniegu. Prawidłowy rozwój Klubu utrudniała też w znacznym stopniu opieszałość Zarządu Głównego Polskiego Związku Narciarskiego w sprawie formalnej rejestracji Klubu w PZN jako sekcji specjalistycznej.

²⁹ „Dziennik Bydgoski”, XXIX: 1935, nr 5 z 6 I.

³⁰ Por. *Wśród turni tatrzańskich*, „Dziennik Bydgoski”, XXIX: 1935, nr 73 z 28 III.

³¹ Członkami Zarządu zostali: dr J. Krzywiński, dr E. Sielużycki, inż. S. Tychoniewicz, Witold Borowski, red. H. Kuminek, Czesław Wystański, por. S. Śledziejowski. Komisji Rewizyjnej przewodniczył mec. E. Rubenau, a Komisji Sportowej E. Sokołowski. Por. „Dziennik Bydgoski”, XXIX: 1935, nr 292 z 18 XII.

³² Nazywany też Miejskim Ośrodkiem WF.

³³ „Dziennik Bydgoski”, XXIX: 1936, nr 33 z 9 II, nr 48 z 27 II, nr 52 z 3 III.

³⁴ „Dziennik Bydgoski”, XXIX: 1936, nr 297 z 24 XII.

³⁵ Wieś Borkowo leży nad Radunią na wys. 150 m n.p.m. na krawędzi wysoczyzny morenowej przy szosie (nr 211) Żukowo – Kartuzy – Sierakowice.

³⁶ „Dziennik Bydgoski”, XXIX: 1936, nr 51 z 1 III.

W dniu 10 listopada 1936 r. podczas kolejnego dorocznego Walnego Zebrania Klubu nowym prezesem wybrano mec. Michała Śmigielskiego, a wiceprezesami inż. Leopolda Stenzla i lek. med. Józefa Krzymińskiego. W skład zarządu weszli ponadto: mec. Waclaw Świtalski, por. pilot Stanisław Śledziejowski, Gabriela Pałędzka, Stanisław Niewitecki, mec. Maksymilian Zabłoński i dyr. Edmund Sołkowski. Komisję Rewizyjną tworzyli: adw. Edward Rubenau, Józef Pilaczyński i Jerzy Butowski. W tym składzie zarząd Klubu pracował także w następnej kadencji. W 1936 r. zorganizowano 4 kursy w górach, 7 zebrań, podczas których wygłoszono odczyty o tematyce narciarskiej. Siedmiu członków Klubu zdobyło odznaki górskie PZN³⁷, m.in. w 1937 r. arch. Józef Grodzki z Bydgoszczy Odznakę Górską Złotą PZN³⁸.

Kilku członków BKN uczestniczyło w dniach od 23 grudnia 1936 do 2 stycznia 1937 r. w „Podkarpackim rajdzie kolejowo-narciarskim” zorganizowanym przez Towarzystwo Krzewienia Narciarstwa przy współpracy Ministerstwa Komunikacji i Ligi Popierania Turystyki³⁹. W roku 1937 zorganizowano kurs narciarski w Bukowinie Tatrzańskiej oraz w Borkowie pod Kartuzami. Odbyto też kilka jednodniowych wycieczek w okolicy Bydgoszczy⁴⁰. W sezonie zimowym za Szkołą Podchorążych przy ul. Gdańskiej odbywano biegi leśne, a zaprawy gimnastyczne w sali gimnastycznej Państwowego Gimnazjum Humanistycznego przy ul. Grodzkiej 18, w następnym roku wspólnie z członkami Bydgoskiego Klubu Sportowego „Wodnik” w sali gimnastycznej Gimnazjum Kupieckiego przy ul. S. Konarskiego.

W sezonie 1936/37 Polski Związek Narciarski, mając na uwadze potrzebę jeszcze większego krzewienia narciarstwa nizinnego, wprowadził też Odznakę Nizinną PZN. Jej regulamin promował dalekobieżne przemarsze narciarskie na

³⁷ „Dziennik Bydgoski”, XXIX: 1936, nr 266 z 14 XI.

³⁸ „Dziennik Bydgoski”, XXX: 1937, nr 114 z 21 V.

³⁹ Założeniem organizowanych z inicjatywy TKN, począwszy od zimy 1932 r., Podkarpackich Rajdów Kolejowo-Narciarskich (zwanych też Podkarpackim Rajdem Narciarskim lub Kolejowym Rajdem Narciarskim wzdłuż Karpat) było zwiedzanie w terminach dziesięciodniowych najważniejszych ośrodków sportów zimowych Karpat Polskich specjalnym pociągiem składającym się z wagonów sypialnych, restauracyjnego, dancinowego, kąpielowego oraz wagonu technicznego (mieszczącego przechowalnię nart, warsztat naprawczy i sklep sportowy). W ciągu 10 dni narciarze odbywali wycieczkę wzdłuż Karpat od Worochty po Wisłę, rozpoczynając i kończąc rajd w Krakowie. W czasie postoju w poszczególnych zimowiskach uczestnicy rajdu odbywali wycieczki narciarskie w trzech grupach według stopnia sprawności fizycznej i umiejętności technicznych uprawiania narciarstwa. Prowadzono też kurs jazdy na nartach dla początkujących, a osoby nieuprawiające narciarstwa mogły korzystać z wycieczek krajoznawczych organizowanych sankami lub autokarami. Por. „Turystyka”, luty 1938, s. 7.

⁴⁰ „Ilustrowany Kurier Pałucki”, 1936, nr 139 z 19 X.

wzór skandynawski i stanowił doskonałą formę propagandy turystyki narciarskiej na niżu i krajoznawstwa zimowego.

Dnia 5 i 6 stycznia 1938 r. Klub, wraz z Sekcją Narciarską Oddziału PTK w Bydgoszczy, kierowaną przez Zbigniewa Kamińskiego, powołaną ponownie w 1938 r. i zarejestrowaną w PZN⁴¹, zorganizował kolejną wycieczkę w okolice Wieżycy⁴², a 6 stycznia także na trasie Czarnówko – Mysłęcinek⁴³. Dnia 6 grudnia 1938 r., podczas ostatniego przed wybuchem II wojny światowej Walnego Zebrania, ponownie kierowanie Klubem powierzono mec. M. Śmigielskiemu. Wiceprezesami wybrano inż. L. Stenzla i red. Henryka Kuminka, sekretarzem mec. Edwarda Rubenau, skarbnikiem Gabrielę Pałędzką, a członkami zarządu mec. Waclawa Świtalskiego i inż. Maksymiliana Zabłońskiego. W skład Komisji Rewizyjnej weszli: Jerzy Butowski, Stanisław Niewitecki i Józef Pilaczyński⁴⁴.

W dniach od 26 grudnia 1938 r. do 8 stycznia 1939 r. Klub zorganizował kurs narciarski w Rajczy pod Zwardoniem⁴⁵. Uczestnicy kursu korzystali z 75% ulgi w przejeździe koleją do Rajczy. Także w lutym zorganizowano w Zakopanem kurs narciarski podczas Międzynarodowych Zawodów Narciarskich o Mistrzostwo Świata FIS. (*Fédération Internationale de Ski*) odbywającego się w dniach od 11 do 19 lutego 1939 r.⁴⁶ W czasie zawodów członkowie BKN korzystali ze zniżek w imprezach narciarskich oraz na przejazdy Państwowymi Kolejami Linowymi (PKL) na Kasprowy Wierch i na Gubałówkę. Zawody zgromadziły w charakterze widzów licznych turystów zagranicznych (ponad 1000) i krajowych (ponad 15 000). A na podstawie rozporządzenia dewizowego z dnia 20 stycznia 1939 r. członkom BKN przekraczającym granicę czechosłowacką wolno było jednorazowo zabrać 30 zł, natomiast w ciągu miesiąca 100 zł⁴⁷. W przejazdach indywidualnych koleją do ośrodków narciarskich członkowie towarzystw turystycznych i sportowych w okresie od 1 grudnia 1938 r. do 15 maja 1939 r. korzystali ze zniżek 50%.

Wykorzystując opady śniegu, organizowano też jednodniowe wycieczki narciarskie w okolice Bydgoszczy, m.in. 1 i 6 stycznia 1939 r. w Lesie Gdańskim. Zakładano też organizację obozu narciarskiego we wsi letniskowej Sól (530-600 m n.p.m.) pod Zwardoniem.

⁴¹ „Ziemia”, 1938, nr 3, s. 62.

⁴² „Dziennik Bydgoski”, XXX: 1937, nr 300 z 31 XII.

⁴³ „Dziennik Bydgoski”, XXXI: 1938, nr 4 z 6 I.

⁴⁴ „Dziennik Bydgoski”, XXXI: 1938, nr 284 z 13 XII.

⁴⁵ „Dziennik Bydgoski”, XXXI: 1938, nr 279 z 6 XII; „Kurier Bydgoski”, XVII: 1938, nr 282, z 10 XII; „Ziemia”, 1939, nr 5/6, s. 189.

⁴⁶ Także pierwsze zawody Międzynarodowej Federacji Narciarskiej odbyły się w Zakopanem w roku 1929.

⁴⁷ „Dziennik Bydgoski”, XXXII: 1939, nr 30 z 7 II.

Liczba członków

Rok	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938	1939
	50	*	*	76	70	122	155	*	*

* brak danych

Wybuch II wojny światowej przerwał owocną działalność Klubu. Kilku jego czołowych działaczy zginęło lub zmarło w czasie działań wojennych (m.in. żołnierz 2. Dywizji Strzelców Pieszych kpt. Roderyk Wiedman (1898-1944) internowany w Szwajcarii, pochowany na cmentarzu w Schassbalden⁴⁸), kilku zamordowali okupanci niemieccy lub sowieccy. W listopadzie 1939 r. w grupie kilkudziesięciu osób Einsatzkommando 16 zamordowało architekta i biegłego sądowego Józefa Grodzkiego (ur. w 1891 r.)⁴⁹, w kwietniu 1940 r. rozstrzelani zostali przez NKWD w Katyniu więźni w obozie jenieckim w Kozielsku porucznicy rezerwy: dziennikarz (od 1931 r. redaktor „Dziennika Bydgoskiego”), krytyk literacki, działacz kulturalny Henryk Kuminek (ur. w 1911 r.)⁵⁰ i kupiec, znany w Bydgoszczy działacz gospodarczy i społeczny, Józef Pilaczyński (ur. w 1897 r.)⁵¹. Ten ostatni poza BKN udzielał się m.in. w Bydgoskim Towarzystwie Wioślarskim i Pomorskim Automobilklubie⁵². Dnia 19 maja 1941 r. w półjawnej egzekucji trzydziestu bydgoszczan Gestapo rozstrzelało m.in. adwokatów Edwarda Rubenau (ur. w 1911 r.) i Wacława Świtalskiego (ur. w 1910 r.)⁵³, członków BKN.

⁴⁸ *Księga pochowanych Żołnierzy Polskich Poległych na II Wojnie Światowej V*, Pruszków 1996, s. 389.

⁴⁹ W. Jastrzębski, *Terror i zbrodnia. Eksterminacja ludności polskiej i żydowskiej w rejencji bydgoskiej 1939-1945*, Warszawa 1974, s. 85.

⁵⁰ J. Tucholski, *Mord w Katyniu. Kozielsk, Ostaszów, Starobielsk. Lista ofiar*, Warszawa 1991, s. 150.

⁵¹ *Ibidem*, s. 191.

⁵² Po II wojnie światowej wieloletnim działaczem i pracownikiem Pomorskiego Automobilklubu w Bydgoszczy, później prezesem Zarządu Okręgowego Polskiego Związku Motorowego był jego syn Romuald (ur. w 1928 r.).

⁵³ W. Jastrzębski, *op. cit.*, s. 305.

Bydgoszcz Ski Club (BKN)

keywords: tourism, skiing, PTK, BKN, twenty-year interwar period, Bydgoszcz

Summary

The article presents a brief but effective activity of the Bydgoszcz Ski Club (Polish abbrev. BKN) in 1931-1939. Initially, it was the ski group of the Polish Sightseeing Society – Touring Club in Bydgoszcz, changed to BKN in 1932. The main activity of the Club was popularization of skiing among residents of the city through theoretical courses and physical preparation of beginners and advanced skiers in Bydgoszcz and the Kashubian Lake District (in Borkowo, Kartuzy area). It also involved training camps in the mountains (in Rajcza, Zwardoń, Bukowina Tatrzńska, Dolina Chochołowska, Krynica, and Zakopane during the International Ski Competition for the World Championship F.I.S. on February 11-19, 1939) and ski trips to the Western Beskids and Tatra Mountains, as well as participation in national ski events, including “Podkarpacie Railroad-Ski Rally Alongside the Carpathians” in 1933 and the period between the end of 1936 and the beginning of 1937.

Bydgoszczer Skiläuferklub (BKN)

Schlüsselwörter: Tourismus, Skilauf, PTK, BKN, Zwischenkriegszeit, Bydgoszcz

Zusammenfassung

In diesem Artikel wurden die kurzen, aber zugleich effektiven Aktivitäten des Bydgoszczer Skiläuferklubs (BKN) in den Jahren 1931-1939 dargestellt. Ursprünglich war das eine Skiläufersektion des Polnischen Tourismusverbandes – Touring-Klub in Bydgoszcz, die im Jahre 1932 in den Bydgoszczer Skiläuferklubs (BKN) umgewandelt wurde. Zweck des Klubs war die Verbreitung des Skisports unter den Einwohner der Stadt durch das Organisieren von theoretischen Kursen für Anfänger und Fortgeschrittene sowie von Trainings in der Umgebung von Bydgoszcz und in der Kaschubischen Seenplatte (in Borkowo bei Kartuzy). Es wurden auch Trainingslager in den Bergen (in Rajcza, Zwardoń, Bukowina Tatrzńska, Dolina Chochołowska, Krynica und sogar in Zakopane während der Internationalen Skiwettkämpfe um die FIS-Weltmeisterschaft vom 11. bis 19. Februar 1939) sowie die Skiexpeditionen in die Westbeskiden und in die Tatra organisiert. Die Klubmitglieder haben auch an gesamtpolnischen Skiveranstaltungen, z.B. im Jahre 1933 und um die Jahreswende 1936/1937 an der „Eisenbahn- und Skitour Karpaten entlang“ teilgenommen.